

En plass i samfunnet - også for meg ?

"Rapport mars 05 - mars 06"

Rapport mars 05 - mars 06

1. Bakgrunn for prosjektet

2. Metodikk

3. Målsetninger/tiltaksbeskrivelse

4. Statistikker

5. kommentarer til statistikkene

6. En plass i samfunnet - ikke for meg ? Om Rom-barnas situasjon

7. Resultater - Den lange veien

8. Videre arbeid i 2006

9. Forslag til tiltaksplan for Rom-folket

I vårt arbeid med ungdom de siste årene, mottok vi henvendelser fra ungdom fra familier med vidt forskjellig nasjonal, etnisk og religiøs bakgrunn, og etter hvert også fra en ungdomsgruppe som er blitt fullstendig oversett og uteglemt i Regjeringens handlingsplaner: ungdom og unge kvinner av Rom-folket (sigøynere).

Rom-folket i Norge (sigøynerne) utgjør til sammen ca. 500 personer, derav ca. 150 mindreårige. Noen kom til Norge på slutten av 1800-tallet, andre så sent som i 1950-årene og andre igjen senere, gjennom giftemål med herboende Rom. De er norske borgere, de fleste fastboende, men tilbringer sommeren på reisefot. Felles for dem alle er at lever marginalisert fra det norske storsamfunnet.

De aller fleste voksne er analfabeter og deltar ikke i arbeidslivet. De mottar uføretrygd og andre trygdetytelser og eventuelt supplementær hjelp fra sosialkontoret. Noen har ekstra inntekter gjennom mer eller mindre lysskye forretninger, og tilbringer perioder i fengsel. Rom-folket er marginalisert fra storsamfunnet også av eget ønske. De vil ikke miste sin kultur ved å bli "fornorsket".

Familiene arrangerer ekteskap for sine barn, mens de ennå er mindreårige, guttene i 15-16 års alderen og jentene så unge som 12 år og oppover. Vielsene blir ikke registrert hos norske myndigheter, og seremonien foregår etter Rom-tradisjonen. Jentene føder ofte sitt første barn mens de selv er barn under den seksuelle lavalder, uten at helsepersonell reagerer.

Etter vielsen flytter jenta til sin svigerfamilie, hvor det blir forventet at hun skal tjene sin mann og hans familie. Kvinnemishandling er utbredt, utført av ektemannen eller hans familie. Skilsmisse forekommer sjeldent, men ettersom ekteskapet ikke er registrert hos norske myndigheter, blir kvinner med barn

registrert som enslig forsørgere og mottar de stønader som enslige forsørgere har krav på.

Foreldrene sender ikke barna på skole, uten særlig reaksjon fra myndighetenes side. Nærmere 100% av de unge fullfører ikke grunnskolen. Vi kjenner kun til en jente som har fullført videregående skole. De unge må også i dag følge tradisjonene som nevnt ovenfor. De blir giftet bort fra 12-13 års alderen og fortsetter livet slik som beskrevet ovenfor.

Det kan nevnes at flere Rom fra foreldregenerasjonen de siste årene har søkt om billighetserstatning for mangelfull skolegang, mens de selv ikke sender sine barn på skole.

Dette livet som marginaliserte, analfabeter og uføretrygdede har store helsemessige konsekvenser for den enkelte. Når det gjelder kvinnene, sliter mange med psykosomatiske plager, ofte med et stort forbruk av piller. Når det gjelder ungdommen, er narkotika- og rusmiddelmissbruk et økende problem. Ressurspersoner innad i miljøet begynner å innse at noe må gjøres for å unngå at deres barn ikke går til grunne, men har selv liten erfaring med problemløsning, og hvordan man systematisk skal angripe problemstillingene for å oppnå resultater. De har uttrykt ønske om samarbeid med Selvhjelp for innvandrere og flyktninger i dette arbeidet. Det faktum at en gruppe mennesker midt blant oss er fullstendig marginalisert kan muligens forklares med at Rom-folket i første omgang ble forsøkt tvangsassimilert, deretter "gitt opp" og dermed glemt av myndighetene. Vi kjenner historien om forbud mot innreise til Norge i 1930-årene, forfølgelse og uttryddelse i konsentrasjonsleier, forfølgelse og forsøk på tvangsassimilering i Norge i etterkrigstiden, opprettelse og deretter nedleggelse av et sigøynerkontor på 1980 tallet, og deretter oppgitt og glemsel. Unnfallenheten i dag skjules bak argumenter om at man må respektere Rom-folkets kultur, og ofte deltar representanter fra offentlige instanser i barnebryllupene med stor festivitas i ekte Rom-tradisjon.

Prosjektet En plass i samfunnet – også for meg er per i dag det eneste tiltaket i Norge, rettet spesielt mot Rom-folket, for å forbedre hele gruppens livssituasjon.

2 Metodikk

Vi har i prosjektet En plass i samfunnet – også for meg basert oss på den arbeidsmetoden som kjennetegner vårt arbeid i SEIF. Det vil si, på den ene siden å gi informasjon og bistand til problemløsning i hver enkeltsak. På den andre siden, bruker vi ressurser på kunnskaps- og erfaringsoverføring til de politiske og offentlige instanser, for å få satt prinsipielle problemstillinger på den politiske dagsorden, for slik å få i gang tiltak for å forbedre situasjonen til Rom-folket.

I samarbeid med de som henvender seg til oss, mann, kvinne, ungdom og familier, prøver vi å finne praktiske løsninger på de konfliktene som oppstår i relasjonene innad i familiene. Alt avhengig av den enkelte sak, forsøker vi å etablere kontakt med offentlig instanser som skole, barnevern, sosialkontor, politi, osv.

Når vi understreker så sterkt at arbeidet med problemløsning i hver sak må skje i samarbeid med den det gjelder, skyldes det at vi vil vektlegge viktigheten av en prosess blant Rom-folket. Denne viktige prosessen vil medføre en bevisstgjøring om deres rettigheter, plikter og rettsvern i det norske samfunn.

Denne bevisstgjøringen ser vi som avgjørende for en reell integrering og reell følelse av trygghet og tilhørighet i det norske samfunnet.

For å etablere en nærmere kontakt med Rom-folket og for å gjøre dem kjent med vårt prosjekt og våre målsetninger, har vi drevet et oppsøkende arbeid. Dette oppsøkende arbeidet har bestått i et stort antall hjemmebesøk, der vi i tillegg til å gi informasjon om vårt prosjekt, også har informert og bistått til problemløsning i enkeltsaker. Det har vært et meget vellykket arbeid som har gitt oss en betydelig grad av tillit innad i miljøet. Denne tilliten har igjen ført til at Rom-folket selv nå henvender seg til vårt kontor for råd og direkte bistand.

En annen viktig del av vårt arbeid har bestått i å arrangere informasjons- og debatt møter med representanter fra Rom-folket. Gjennom disse møtene har vi kunnet bygge videre på vårt kontaktnett i foreldregenerasjonen og klart å etablere et samarbeid med de positive kreftene i miljøet.

Når det gjelder vårt arbeid med kunnskapsoverføring utad, har vår hovedmålsetning vært å informere de berørte politiske og offentlige instanser om sentrale problemstillinger som analfabetisme, arrangerte ekteskap mellom mindreårige og Rom-folkets sosioøkonomiske situasjon, og fokusert på konkrete tiltak som må igangsettes for å løse disse problemene.

3. Målsetninger/tiltaksbeskrivelse

Vi vil her fokusere på målsetningene innenfor de områdene av størst betydning for Rom-folket. I kapitlet "Forslag til tiltaksplan", vil vi konkretisere de nødvendige tiltak innenfor hvert område.

Bekjempelse av analfabetisme – grunnskole for barna

Her ser vi behov for tiltak spesielt tilpasset Rom-barnas helt spesielle situasjon. Tiltakene vil ha som målsetning at Rom-barna makter å fullføre grunnskolen på lik linje med alle barn bosatt i Norge.

Internt i gruppen er det nødvendig å bevisstgjøre foreldrene om betydningen av skolegang og utdanning for å oppnå en reell integrering i storsamfunnet – uten å måtte gi avkall på deres identitet som Rom. Her må det til et omfattende holdningsendringsarbeid som vi vil se konkrete resultater av på lengre sikt.

Bekjempelse av analfabetisme – voksenopplæring for Rom-ungdom og voksne
Vi ser behovet for tilpasset voksenopplæring når det gjelder aldersgruppen 18-30. De aller fleste i denne gruppen har svært liten eller ingen skolegang. Det kan dreie seg om alfabetiseringskurs kombinert med aktiviteter/yrkesrettede kurs.

Arbeid mot arrangerte ekteskap mellom mindreårige

Gjennom vårt arbeid med prosjektet får vi muligheten til å drøfte dette temaet med familiene, og vi ser at endringer på dette området forutsetter en vesentlig endring innad i Rom-miljøet, da dette først og fremst dreier seg om rotfestede forestillinger om forholdet mellom kjønnene som må endres over tid. Men samtidig er det viktig at myndighetene påser at norsk lov og rett blir overholdt og at dette blir signalisert gjennom konkrete tiltak. I den forbindelse er det nødvendig å basere seg på det eksisterende lovverket som omfatter barneloven, barnevernsloven, ekteskapsloven og straffeloven.

Arbeid mot at barn føder barn

Jentene føder sitt første barn mens de selv er barn – uten at offentlige instanser, helsestasjon, sykehus eller barnevern reagerer !

På dette området kreves det tiltak som åpner for et mye tettere samarbeid mellom helsevesenet og barneverntjenesten slik at barna det gjelder får den nødvendige oppfølgingen de har behov for.

Arbeid for å bedre kvinnenes livssituasjon og stilling i Rom-miljøet

Så vel som alle kvinnene er analfabeter, noe som stiller dem i en meget svak posisjon. Det er derfor viktig å sette i gang tiltak for alfabetiseringen av disse kvinnene. Som nevnt ovenfor er det viktig at denne alfabetiseringen kombineres med andre typer aktiviteter. Det må her dreie seg om aktiviteter der kvinnene selv står i sentrum.

Det er ellers meget viktig at Rom-kvinnen bevisstgjøres om sin rolle i Rom-kulturen, nemlig rollen som sentral kulturformidler, og hvordan hun gjennom denne kan styrke sin stilling i gruppen.

Arbeid mot diskriminering

Arbeid blant de bostedsløse/forbedring av boligsituasjonen blant Rom-folket

Arbeid for å opprette et kulturhus for Rom-folket i Oslo

Arbeid for Rom-ungdommens behov og rettigheter

Kontoret for informasjon, råd og praktisk bistand til Rom-folket ligger i SEIF's lokaler i Oslo, og benytter seg av SEIF's kontortekniske utstyr. Kontoret er bemannet med 2 personer: en kvinnelig prosjektleder med hovedfag fra UiO i sosialantropologi og en kvinnelig medarbeider med Rom-bakgrunn.

Målsetningene for prosjektet En plass i samfunnet – også for meg favner såpass vidt og inkluderer de viktigste områdene hvor det må settes inn ressurser for å oppnå, på lengre sikt, en reell forbedring av Rom-folkets stilling i det norske samfunnet.

4.Statistikker

Totalt antall henvendelser (04.04.05 - 15.03.06): 189

Saksområder:

Sosialkontor: 11 %

Trygdekontor: 14 %

Barnevernkontor: 7 %
Skattemyndigheter: 3 %
Boligkontor: 11 %
A-etat: 0,5%
Fremmedmyndighetene og politi: 8 %
Økonomiske problemer: 6 %
Arrangement under større eller mindre grad av tvang: 4 %
Henvendelser ang. billighetserstatning: 0,5 %
Skole: 14 %
Annet: 18 %
Informasjonsvirksomhet/media: 3 %

5. Kommentarer til statistikkene

De siste tolv månedene har vi opplevd en nedgang i antall henvendelser fra Rom-folket. Denne nedgangen skyldes først og fremst at det oppsøkende arbeidet som vi påbegynte og som ga så gode resultater i starten av prosjektet, har det siste året vært vanskelig å gjennomføre. Personen som har vært "nøkkelen" til Rom-familiene har dessverre ikke kunnet bistå oss med dette arbeidet. Likevel har vi sett hvordan de hjelpesøkende vi bisto i begynnelsen av prosjektet fortsetter å henvende seg til oss med alle de problemer de måtte ha. Vårt arbeid med oppfølging i disse sakene har også bidratt til å styrke deres tillit til SEIF. I tillegg har jungeltelegrafene gått om at SEIF er stedet alle Rom kan henvende seg til. Dermed har vi også fått henvendelser fra nye Rom-familier. De vet at de kan få den nødvendige hjelpen fra oss, samtidig som de vet at vi er til å stole på.

Tallmaterialet viser at problemene i kontakten mellom Rom-folket og de offentlige kontorene, spesielt sosialkontor, boligkontor og trygdekontor fremdeles er omfattende. Disse tallene viser også hvordan Rom-folket generelt avhenger av det offentlige på helt sentrale områder, og hvordan denne avhengigheten synes å vedvare. I den sammenheng kan det være viktig å nevne at kun én henvendelse dreide seg om kontakt med Aetat, et forsøk fra en hjelpesøkende Rom på å integrere seg i arbeidsmarkedet som ikke førte videre på grunn av manglende kvalifikasjoner.

Etter tre års arbeid med prosjektet En plass i samfunnet – også for meg ser vi endelig at antallet henvendelser som dreier seg om skole har hatt en kraftig økning. En av hovedmålsetningene i vårt prosjekt har vært å styrke Rom-barnas muligheter til skolegang, og jobbe aktivt for å påse at de får den skolegangen de har krav på. Skolestarten høsten 2005 viste seg å være en periode full av brutte løfter fra myndighetenes side og videre utfordringer. Til tross for dette oppnådde vi våre mål og fikk flere Rom-barn inn i skolen.

Ad. offentlige kontorer

Rom opplever det offentlige hjelpeapparatet som lite tilgjengelig. Dette står i en klar relasjon til deres situasjon som analfabeter og de strenge kravene til skriftlige henvendelser og dokumentasjon som det offentlig opererer med. Det er også ofte lang saksbehandlingstid, og den hjelpesøkende føler at hun eller han ikke når fram. SEIF fungerer her som et mellomledd, både med å være behjelpelig ved utfylling av skjemaer og senere ved oppfølging av sakene. Vi blir også med til de ulike offentlige kontorer når den hjelpesøkende ber oss om det og/eller vi ser at det er behov for det. Vi påser at den hjelpesøkende får den hjelpen hun eller han har krav på, samtidig som vi baserer oss på å få til et godt samarbeidsforhold med den offentlige instansen det gjelder. **Sosialkontor:**

Trygdekontor:

Barnevern:

Antall henvendelser som dreier seg om barnevernet har også det siste året hatt en betydelig økning. Dette skyldes først og fremst at flere barnevernkontorer har inkludert SEIF som samarbeidspart i saker som berører enkelte Rom-familier. Barnevernet har i de fleste tilfeller fått kjennskap til vårt prosjekt og vårt arbeid med Rom-folket i Oslo, og de har også innsett at vi sitter med en god del kompetanse om miljøet som de offentlige instanser mangler.

Noen av henvendelsene her har dreid seg om saken til en Rom-familie som flyttet til ny bydel i Oslo. Familien hadde hatt et langt og nært samarbeid med barnevernkontoret i bydelen de flyttet fra. Vår rolle i denne saken var å sikre en enklest mulig overføring av saken til det nye barnevernkontoret, samt sikre kontinuiteten i de tiltakene som allerede var igangsatt. Vi ble med mor i familien til et overføringsmøte hvor mor og de nye barnevernkonsulentene skulle bli kjent med hverandre. For moren fortonet dette møtet seg som vanskelig og stressende. Hun savnet den tilliten hun hadde opparbeidet seg med sitt gamle barnevernkontor, en tillit hun sa hun aldri ville føle med det nye barnevernet.

Bolig:

Et stort antall av henvendelsene dreier seg om innhenting av informasjon vedrørende kommunale leieboliger, søknad om etableringslån og søknad om bostøtte. Et økende antall av de som henvender seg til oss, leier en kommunal bolig eller er i påvente av svar på søknad om kommunal leiebolig. Som mellomledd i disse sakene, og for å innhente den riktige informasjonen som kan føre til en raskest mulig avklaring, tar SEIF kontakt med henholdsvis boligkontor og Boligbygg Oslo KF. Vi bistår de hjelpesøkende med innhenting av nødvendig dokumentasjon, fyller ut skjemaer og tar direkte kontakt med saksbehandlere når det er behov for det.

De øvrige henvendelsene dreier seg om leie av bolig på det åpne leiemarkedet. Leiemarkedet i Oslo er vanskelig for Rom. En rekke fordommer som fra gammelt av er blitt brukt for å stigmatisere gruppen ("sigøynere er skitne", "de er bråkete", o.l.) lever i beste velgående og er på mange måter med på å skape problemer for Rom på det private leiemarkedet.

Ad. skole

Høsten 2005 mottok vi henvendelser fra flere Rom-familier med behov for bistand til å melde barna inn på skolen. To av familiene hadde flyttet til ny bydel, hvor søskenparene ikke hadde fått plass på samme og nærmeste skole. Mødrene i disse familiene hadde kontaktet skolene og informert om hvor viktig det var at barna deres gikk sammen på nærmeste skole. Begge mødrene fikk imidlertid vedtak om skoleplass på andre skoler. Vedtakene var begrunnet med manglende plass på klassetrinnene barna skulle begynne på. Kvinnene kom til oss med disse vedtakene og ba om hjelp til å klage på disse. Vi hadde å gjøre med to Rom-kvinner som alltid hadde kjempet for barnas skolegang, helt fra barna begynte i første klasse. Nå opplevde de at deres videre kamp hverken ville bli støttet eller verdsatt.

Etter våre klager og vår medvirkning i innslag på TV, fikk disse barna plass på nærmeste skole sammen med sine søsken.

Ad. fremmedmyndighetene og politi

Selv om det eksisterer en høy grad av endogami blant de norske Rom, er det noen familier som henter ekteskapspartnere, først og fremst kvinner, fra utlandet, spesielt fra østeuropeiske land. Disse kvinnene, som ofte har felles barn med de norske Rom, har behov for å få legalisert sine oppholdstillatelser i Norge. Det settes krav til skriftlige henvendelser og utfylling av skjemaer som Rom-folket ikke har forutsetning til å innfri uten bistand. I tillegg er saksbehandlingstiden svært lang, og den det gjelder har liten mulighet på egen hånd til å følge opp saken. Vi bistår med utfylling av skjemaer og innhenting av dokumentasjon når det gjelder søknader om oppholdstillatelse. Vi følger opp sakene og tar direkte kontakt med fremmedmyndighetene når det er behov for det.

Mange Rom har opplevd å bli avfeid eller ikke fått gehør for sine ønsker om å anmelde et kriminelt forhold når de har henvendt seg til politiet. De har som regel fått høre at politiet ikke ønsker å blande seg opp i såkalte "sigøynersaker" og at de selv kan ordne opp. (Politiet er klar over at Rom ofte følger sine egne lover, og at de eldre gjennom sine "kris"-møter megler og finner fram til løsninger når det er konflikter i miljøet). Vi har imidlertid opplevd at noen Rom-kvinner har henvendt seg til oss for bistand til å gå til politiet og anmelde bestemte forhold. De har fortalt oss at konfliktene ikke kan løses internt, og at de helst ser at norske lover blir anvendt i disse sakene. Vi har gått sammen med kvinnene til politiet, hvor de har levert sine anmeldelser. I etterkant har vi fått høre fra kvinnene selv at vår tilstedeværelse bidro til en holdningsendring hos politiet, noe de begrunnet med at politiet hadde tatt seg god tid og sett alvorlig på deres sak.

Ad. økonomisk problemer

Det er spesielt Rom-kvinnene som sliter økonomisk og som har behov for bistand til å få oversikt og orden på sin økonomi. Mange av kvinnene er neddyngnet i gjeld, og opplever en kaotisk situasjon ved at de til stadighet mottar advarsler og krav som de verken forstår innholdet eller konsekvensene av. Vårt arbeid i disse sakene er å bistå med forhandlinger med kreditorer, hjelp til å inngå nedbetalingsavtaler, sanering av gjeld, budsjettering, m.m.

Ad. henvendelser ang. billighetserstatning

Mange Rom har søkt billighetserstatning på bakgrunn av tapt skolegang. Vi har bistått flere av våre hjelpesøkende med å ta kontakt med sine advokater for nærmere informasjon om saksgangen. Vi er ennå ikke blitt kjent med at noen Rom har fått svar på sine søknader.

Ad. ekteskapsarrangementer under større eller mindre grad av tvang

Henvendelsene her har dreid seg om to 18-årige jenter som begge sto i fare for å bli arrangert bort mot deres vilje. Den ene jenta var norsk Rom og henvendte seg til oss etter at hennes far, opprinnelig fra et annet land, hadde bestemt seg for å gifte henne bort til en av sine mannlige slektninger i hjemlandet. Jenta forklarte at hun hadde fått drapstrusler, og hun i flere dager hadde levd i skjul. Vi kontaktet politiet og informerte om saken. Politiet kjørte jenta til oss, og vi hjalp henne til et trygt sted. Etter noen dager kontaktet jenta oss og fortalte at mor hadde klart å endre stefarens planer. Jenta hadde nå dratt hjem, og etter det hun har fortalt oss i ettertid, har hun ikke blitt utsatt for mer press eller trusler.

Den andre jenta var svensk Rom og hadde rømt fra Sverige for å unngå ekteskap med en mann familien hadde valgt ut for henne. Jenta fortalte at de hadde forsøkt å slå henne til lydighet, men at hun benyttet seg av den første anledningen hun fikk til å rømme til Norge, der hun hadde noen slektninger. Jenta kom til oss etter at hun hadde vært i Norge i flere måneder. På eget initiativ hadde hun kontaktet sosialtjenesten for hjelp, men der var hun blitt avfeid. Vi rådet og informerte om hvordan vi kunne bistå henne slik at hun fikk den hjelpen hun hadde behov for i Norge.

Ad. annet

Rom henvender seg til oss med vidt forskjellige problemer. Det ville bli for detaljert å liste opp disse problemstillingene under separate punkter, og vi har derfor slått noen av dem sammen under "annet". Henvendelsene her har dreid seg om telefoner og brev til forskjellige instanser som fylkesmannen, tollvesenet, NRK (lisensinnkreving), advokat, bank, m.m.

Ad. informasjonsvirksomhet/media

Departement:

Møtevirksomhet:

Et av de viktigste premissene i prosjektet En plass i samfunnet – også for meg er å opprette og videreutvikle en direkte dialog med Rom. Dette oppnår vi ikke bare gjennom vårt oppsøkende arbeid, men også gjennom møtevirksomhet med Rom-miljøet. På disse møtene får vi anledning til å ta opp viktige problemstillinger med sentrale lederskikkelser i gruppen, samtidig som vi får tilbakemeldinger fra disse om hvordan problemer best kan løses.

Media:

Også det siste året har vi benyttet oss av media for å få Rom-folkets situasjon på den politiske dagsorden. SEIF har deltatt i innslag på TV 2 i forbindelse med skolestart høsten 2005, samt artikler i VG og Vårt Land.

6. En plass i samfunnet – ikke for meg? Om Rom-barnas situasjon

De siste tolv månedene har vi gjennom vårt arbeid i prosjektet vært vitne til flere saker som involverer Rom-barn og innsett det prekære behovet for iverksettelse av tiltak for å ivareta disse barnas rettigheter. På flere plan ser vi tegn på forskjellsbehandling, neglisjering og ansvarfraskrivelse. Situasjonen til mange Rom-barn i dag krever umiddelbar handling, ikke tilfeldige holdninger fra det offentlig som i siste instans kun bidrar til å opprettholde denne uholdbare situasjonen.

Vi vil med noen konkrete eksempler vise de vanskelighetene Rom-barna og deres foreldre kan støte på.

Guttens mor har politianmeldt barnevernet i Oslo for grov uforstand i tjenesten. I en artikkel i VG i februar i år står hun fram og forteller at sønnen aldri fikk hjelp til å komme seg ut av en uverdigg situasjon. Det har også kommet fram at gutten gjennom lengre tid har ruset seg på hasj, anfetamin, kokain og piller. Han har også deltatt i kriminell virksomhet for å skaffe seg rusmidler. Det er også blitt bekreftet at gutten ble giftet bort nok en gang, slik vi antydte i vår siste rapport.

I dag er det ingen som vet hvor gutten er eller hvilken situasjon han befinner seg i. Etter å ha vært i kontakt med morens advokat, har vi blitt opplyst om at politianmeldelsen mot barnevernet med høy sannsynlighet vil bli henlagt.

I prosjektet En plass i samfunnet – også for meg vil vi fortsette arbeidet for at politi og barnevern gjør jobben sin når det gjelder Rom-barna.

Mor ønsket nå at jenta skulle gå på skolen, nå som familien endelig hadde fått fast bosted ! Vi ble med mor og jenta på skolen, hvor vi hadde en lengre møte med sosiallærer. Mor ble fortalt om skolen, skolehverdagen og tilbudene de hadde til elevene. Hun fikk svar på sine mange spørsmål, og følte på slutten av møtet at dette var en passende og trygg skole for hennes datter.

Alt syntes å gå bra, men etter noen uker ble vi innkalt til et nytt møte på skolen. Det viste seg at jenta lå langt etter faglig, og at hun hadde behov for mye ekstrahjelp. Skolen hadde foreslått at jenta skulle få plass på en mottaksklasse for nyankomne innvandrerbarn på en skole langt fra der hun bodde. Mor hadde reagert svært negativt til dette forslaget, ikke bare fordi datteren hadde fått et tilbud på en annen skole, men også fordi hun ikke kunne skjønne hvorfor hennes datter skulle gå i en klasse sammen med nyankomne innvandrerbarn. Disse barnas behov var helt forskjellige fra datterens behov, og hun ønsket at jenta skulle få hjelp på skolen hun nå hadde tillit til. Under møtet kom det fram at skolen ikke hadde ressurser til å gi jenta den ekstrahjelpen hun hadde behov for, og at plassering på mottaksklasse var faktisk det eneste alternativet. Vi hadde full forståelse for morens reaksjon og signaliserte overfor skolen hvordan denne saken var et klart eksempel på det akutte behovet for spesielt tilpassede tiltak for Rom-barn i skolen.

Jenta går i dag på samme skole. Etter det vi vet får hun ikke noe tilrettelagt ekstrahjelp. Hennes faglige prestasjoner er derfor vanskelig å si noe om.

I prosjektet En plass i samfunnet – også for meg vil vi fortsette arbeidet for at det skal etableres et tverretattlig kommunalt samarbeid, slik at Rom-barn i skolepliktig alder ikke blir fullstendig oversett og glemt. Vi vil også arbeide for en helhetlig tiltaksplan når det gjelder Rom-barn og skole, hvor skolen nødvendigvis må få tilført ekstra ressurser til tilpasset undervisning til disse elevene.

7. Resultater – den lange veien

Siden vi påbegynte vårt prosjekt i 2003 har vi i våre årlige rapporter understreket at arbeidet med å forbedre en hel gruppes livssituasjon nødvendigvis ville ta tid, og skisserte tidsperspektiver på 5-10 år. Dette både med hensyn til den nødvendige prosessen med holdningsendringer og utvikling innad i miljøet, men også når det gjelder alle de tiltakene som er nødvendige fra det offentlige. Dette forutså vi også ville ta tid, spesielt tatt i betraktning myndighetens likegyldighet overfor Rom-folket i Norge.

Når vi her skal skissere oppnådde resultater etter 3 års arbeid blir det også på sin plass å påpeke det som ennå er uoppnådd, både internt i miljøet og ikke minst fra myndighetenes side.

Proessen innad i miljøet

1. Dokumentasjon på barnas eksistens

2. Registrering av barna i skole

3. Bevisstgjøring blant Rom-kvinner

4. Rettigheter og plikter

Det faktum at Rom-folket henvender seg til SEIF for å få denne bistanden innefor lovlige rammer ser vi som en viktig prosess innad i miljøet.

5. Organisering – en sped begynnelse

Det offentlige – en treg masse

1. Midler

2. Barnevern

Dessverre må vi hittil konstatere at tiltaket med en sentral barneverntjeneste ennå ikke er iverksatt. Vi opplever stadig at mødre som flytter med sine barn fra en bydel til en annen blir henvist til nærmeste barnevernkontor på det nye bostedet. Kvinnene må på nytt fortelle om sine problemer når det gjelder barna til helt nye mennesker som de ikke har tillit til og er redde for. En annen negativ side er at kvinnene unndrar seg å ta kontakt med det nye barnevernkontoret, med den konsekvens at ingen lenger har innsikt i barnas livssituasjon.

3. Bolig

Vi ser dessverre ingen forsøk på tiltak fra det offentlige på dette området.

4. En kommune som vet best

5. Eksempel på tverretatlig samarbeid

Da trygdeetaten i 2005 begynte å innhente nærmere opplysninger om barna, så vi på dette som et positivt tiltak. Det ble sjekket om barna i skolepliktig alder var registrert i skole og om de fulgte undervisning, for slik å dokumentere at barna befant seg i landet. Dersom dette ikke kunne dokumenteres, ville det få konsekvenser for utbetaling av ytelser.

Dette tiltaket har ført til at stadig flere Rom-familier henvender seg til SEIF for hjelp til å registrere sine barn i skolen. Dette samarbeidet mellom trygdeetaten og utdanningsetaten bør fortsette, og vi håper på et utvidet tverretatlig samarbeid også på andre sentrale områder når det gjelder Rom-folket.

6. En helhetlig tiltaksplan for Rom-folket

Praktisk bistand

SEIF´s rolle som "limingen"

SEIF´s rolle i iverksettingen av tiltaksplanen for Rom-folket

SEIF´s rolle som vaktbikkje

Europeisk konferanse

SEIF arbeider nå med å finne midler til å gjennomføre et slikt møte. <

De følgende forslag til tiltaksplan er basert på tiltak med positive resultater i Sverige og Spania. Prosjektleder Belinda de León har hovedfag fra UiO med feltarbeid blant Rom-folket (gitanos) i Spania. I arbeidet med prosjektet En plass i samfunnet – også for meg, har SEIF også hatt god kontakt med organisasjoner/myndigheter i Sverige som arbeider med tiltak blant Rom-folket der, med gode resultater.

I Boligsituasjonen

Grunnleggende problemområder må prioriteres og løses for at rom i det hele tatt skal endre sine holdninger i forhold til å sende barna på skolen. Et av de viktigste problemområdene er bolig.

Rom-familier som uttrykker behov for det må hjelpes slik at de skaffer seg permanente boforhold. Her vil boligkontorene spille en sentral rolle. For å få innpass på boligmarkedet, for å sikre en gjennomførbar økonomi og for å unngå utkastelse pga. manglende innbetalinger eller uoverensstemmelser med naboer, må disse familiene kunne få direkte og praktisk bistand fra boligkonsulenter. Boligkonsulentenes arbeid vil være en stadig oppfølging av familiene gjennom samtaler og hjemmebesøk, for på denne måten å kunne fange opp problemer og løse disse på et tidlig tidspunkt. Samtidig er det viktig at konsulentene driver et nært samarbeid med de andre offentlige instanser som eventuelt har å gjøre med den enkelte familie, det kan være sosialkontor,

trygdekontor, barnevern, skole o.l. Denne ordningen ble opprettet i Sverige for noen år siden og har vært meget vellykket.

Dersom man lykkes i å etablere permanente boforhold for Rom, vil dette kunne bidra til at de viser en mer positiv holdning til det å sende barna på skolen.

II Skolegang

Barnehager

Vi ser for oss et tilbud til alle Rom-barn fra 3 års alderen. Dette fordi mange Rom-familier er økonomisk avhengig av kontantstøtte de første tre årene av barnas liv. Tilbudet må være gratis (gratis barnehagetilbud til innvandrere i indre Oslo øst – prosjekt som ga meget gode resultater, før det ble nedlagt). Barnehagetilbudet kan i en første fase dreie seg om deltidsplasser 3-4 timer daglig, da det må arbeides med å få aksept for en ordning for barnepass som rom ikke er vant til. Foreldrene må her bevisstgjøres om betydningen av å sende barna i barnehagen og vektlegge betydningen av norskopplæringen for at barna skal lykkes videre. Det er særdeles viktig at det opprettes stillinger for Rom-assistentene i barnehagene. Disse assistentene skal i tillegg til å arbeide spesielt med Rom-barna, også kunne være et sentralt mellomledd mellom barnehagen og familiene og bistå der eventuelle problemstillinger kan oppstå. Tatt i betraktning det mangelfulle utdanningsnivået og mangelen på yrkeserfaring blant Rom-folket, må andre kvaliteter legges til grunn for rekruttering av Rom-personale i barnehagene (erfaring med barnepass, norsk språkkompetanse, m.m.).

Grunnskolen

For å få bukt med den skepsisen og frykten som mange rom har til skolen, gjelder det å skape tillit til denne. Det er nødvendig å opprette en direkte dialog med foreldrene, noe som ikke alltid er like lett, verken for skolemyndighetene eller for lærerne. En løsning på dette problemet er at skolene knytter til seg personer som selv er rom, og som kan fungere som mellomledd mellom familiene og skolene. Disse medarbeidere vil ha som hovedoppgave å arbeide med at barna sikres undervisning på en regelmessig måte. De skal være tilstede på skolen, være der dersom barna trenger noe, dersom det oppstår konflikter eller andre vanskelige situasjoner. De skal være ressurspersoner som også foreldrene og lærerne skal kunne henvende seg til. Deres arbeid vil på mange måter være likt det som utføres av morsmålslærere, med den forskjellen at deres forhold til de enkelte familiene vil være mye tettere og forutsette en kontinuerlig oppfølging. Dersom f.eks. et barn ikke møter opp på skolen, vil det være medarbeiderens oppgave å finne ut hvorfor barnet ikke er på skolen. I Spania har en lignende ordning med Rom-personale på skolene gitt meget gode resultater.

Tilstedeværelse av Rom-personale på skolene vil bidra til å skape større tillit blant foreldrene, noe som igjen kan gjøre det mulig for barna, og særskilt jentebarna, å fullføre sin skolegang.

Innslag av Rom- kultur og språk på skolen er også viktig. Det er behov for skolemateriell på romanes (som finnes i Sverige) og at dette blir gjort tilgjengelig for Rom-barna. Dette forutsetter morsmålsundervisning, jf. morsmålsundervisning for same-barn i Oslo.

I tillegg til det ovennevnte, ser vi her behovet for en ekstra motivasjon som f.eks. gratis tilbud om SFO. SFO vil være helt sentralt i forhold til å kunne gi barna leksehjelp (vi må her huske på at flesteparten av foreldrene er analfabete), i tillegg til å være en viktig sosial og språklig arena.

Vi ser også behovet for tiltak spesielt tilpasset Rom-barn i alderen 9-16, som ikke har fått noe særlig skolegang tidligere eller som opplever å komme på skolen for første gang. Skolen har i dag verken rutiner eller ressurser til å integrere analfabete barn i vanlige klasser innen en rimelig tid. Det må her utvikles tiltak for disse barnas helt spesielle situasjon. Tiltakene må ha som målsetning at disse Rom-barna makter å fullføre grunnskolen på lik linje med alle barn bosatt i Norge.

Ungdomsskolen

For å skape et enda sterkere motivasjonsgrunnlag, kan det innføres en stipendordning på ungdomsskolenivå. Hovedkravet for å kunne få stipend vil være at eleven går regelmessig på skolen, og selvsagt må gode resultater bli belønnet. Denne praksisen er innført i Spania med gode resultater.

Videregående skole

Skolens rådgivere må også kurses til å veilede Rom- elevene med tanke på deres helt spesielle behov. Det viktigste tiltaket i denne sammenheng vil være etablering av tette nettverk rundt Rom-elevene for på den måten sikre kontinuitet og progresjon. (Jf. prøveprosjektene i de fire fylkene Vest-Agder, Oslo, Sør-Trøndelag og Finnmark om minoritetsspråklige elever i den videregående skolen).

III Alfabetisering av unge voksne

Vi ser behovet for tilpasset voksenopplæring når det gjelder aldersgruppen 18-35. De aller fleste i denne gruppen har svært liten eller ingen skolegang. Tiltakene her må dreie seg om alfabetiseringskurs kombinert med aktiviteter og yrkesrettede kurs/praksisplasser. Disse tiltakene kan være knyttet opp til hjelp fra sosialkontor/trygdekontor, jf. introduksjonskurs for innvandrere.

Det er i denne gruppen vi finner et stort antall yngre kvinner, de fleste mødre med små barn, med behov for hjelp. Så vel som alle disse er analfabeter, noe som stiller dem i en meget svak posisjon. Det er derfor viktig å kunne sette i gang tiltak for alfabetiseringen av disse kvinnene. Alfabetiseringskursene bør bli gitt en form og et innhold som gjør dem attraktive for kvinnene.

Undervisningen bør kombineres med andre typer aktiviteter der kvinnene selv står i sentrum. Vi tenker her på samtalegrupper, der kvinnene får informasjon om ulike temaer som opptar dem, som f.eks. helse (mange av disse kvinnene lever med omfattende psyko-somatiske lidelser), bolig, trygdeytelser, økonomiveiledning, barnas skolegang, utdanning, osv. Aktiviteter som håndarbeid og matlaging kan også bidra til å plassere disse kursene innenfor en sosial og kulturell ramme. Hensikten her vil være å aktivisere kvinnene, samle dem og bevisstgjøre dem om deres sentrale rolle som formidlere av tradisjoner og endringer. Her er barnehagetilbudet helt avgjørende for at kvinnene skal kunne delta i disse aktiviteter.

IV Arrangerte ekteskap mellom mindreårige

Blant Rom-folket er det vanlig at familiene arrangerer ekteskap for sine barn mens de ennå er mindreårige og ofte under den seksuelle lavalder. Rom-folket har ingen vielsesritualer, men markerer ekteskapsarrangementene gjennom bryllupsfester som representerer begynnelsen på et reelt ekteskaplig samliv.

Gjennom vårt arbeid har vi hatt muligheten til å drøfte dette temaet med familiene. Vi ser at endringer på dette området forutsetter en vesentlig endring innad i Rom-miljøet, da dette først og fremst dreier seg om rotfestede forestillinger mellom kjønnene som må endres over tid. Her må det et omfattende holdingsendringsarbeid til. Jo lenger ungdommene, og spesielt jentene går på skolen, vil dette kunne bidra til at ekteskap blir utsatt, noe som igjen vil resultere i at ekteskapsalder dermed blir høyere. Samtidig vil ungdommene gjennom skolen få kjennskap til nye alternativer og muligheter, slik at de selv kan foreta egne valg.

Det er forøvrig viktig at myndighetene påser at norsk lov og rett blir overholdt og at dette blir signalisert gjennom konkrete tiltak. I den forbindelse er det nødvendig å basere seg på det eksisterende lovverket som omfatter barneloven, barnevernsloven, ekteskapsloven og straffeloven. Brudd på disse lovene må få konsekvenser – også for rom-folket. Vi opplever i dag at representanter fra rom-miljøet, barn og kvinner, henvender seg til politi og andre offentlige instanser for hjelp og vern mot overgrep, men blir ikke hørt. De forskjellige instanser må ta sitt ansvar alvorlig når det gjelder håndhevelse av lover. Bare slik kan vi oppnå like rettigheter og rettsvern – også for Rom-kvinner og barn.

V Arbeid mot at barn føder barn

På dette området kreves det tiltak der meldeplikten for offentlige instanser som sykehus, helsestasjoner og barnevern står sentralt. Det er også nødvendig med et tverrfaglig samarbeid mellom disse instansene slik at det etableres et beredskapsapparat for de barna dette gjelder, både mor og barn.

VI Kultur- og aktivitetssenter

Rom-folket etterlyser et sted hvor de kan komme sammen, et sted hvor de kan feste og hvor de kan sørge. I mangel på et felles samlingssted må mange av deres sosiale og kulturelle aktiviteter finne sted i private hjem. I dag ønsker de seg et sted hvor de kan komme sammen, og som med tiden kan komme til å bli en felles referanse for rom-folket i Norge.

Et slikt sted vil være nødvendig for å kunne sette i gang en rekke viktige aktiviteter som alfabetiseringskurs, aktiviteter for barn og ungdom og aktiviteter for kvinner.

I en første fase må igangsettingen og administrasjonen av et slikt senter utføres av kvalifiserte personer. Det langsiktige målet er imidlertid at rom selv skal kunne overta deler av driften. Dette kan gjennomføres gjennom kursing og opplæring av rom-representanter.

VII Arbeid mot rasisme

Det er her viktig at det arbeides mot diskriminering og utestenging av rom på campingplasser, forretninger, serveringssteder, m.m. Det er i denne

sammenheng viktig at offentlige instanser iverksetter nødvendige rutiner for å behandle diskriminering på ulike områder, som f.eks. boligmarkedet.

Spesielle utfordringer

Iverksettingen av disse tiltakene presenterer oss for en rekke utfordringer. Disse går først og fremst ut på å skape bevisstgjøring og holdningsendring internt i gruppen på flere områder, samtidig som det er nødvendig å inkludere Rom som aktører i flere av tiltakene:

- Rekruttering av rom på forskjellige nivåer (mangel på utdanning).
- Holdningsendringer internt i miljøet.
- Håndhevelsen av norske lover overfor Rom (like rettigheter og plikter).
- Forbedring av Rom-kvinnenes stilling.
- Sikring av barnas rettigheter.
- Holdningsendring i storsamfunnet (arbeid mot diskriminering, likegyldighet og mangel på kunnskap.)
- Myndighetens uutholdelige letthet.

Selvhjelp for innvandrere og flyktninger, juni 2006.